

ROSA DE PERES
MILAGROS DE XAR
AURITA DE XAR
CELSO FERNÁNDEZ SANMARTÍN

arroz en branco con corazós cocidos

©Rosa de Peres, Milagros de Xar, Aurita de Xar, Celso Fernández Sanmartín.
Fotografías: Celso Fernández Sanmartín.
Santiago de Compostela, 2009.
D.L.: C 132-2010.

AMASTRA-N-GALLAR

xoves 25 de xuño de 2009, entre as oito da tarde e
as once da noite con
Aurita de Xar, do lugar de Feás, en Lalín, 87 anos
feitos o día dos santos inocentes

funlle preguntar pola miña tataravoa, a tía Rosa
de Vilarello, nai de Jesús de Guerra, pai de miña
avoa Carmen dos Guerras de Feás, nai de miña
nai María Sanmartín (por parte da casa dos do
Rego de Prado de Bermés) Guerra

que me contara da noite de vodas da tía Rosa
(noite da que primeiro souben pola súa filla
Milagros de Xar
e ela soupo por súa avoa Rosa de Peres)
que agora levo gravada polo ouvido
e tatuada na memoria
en letras de molde

a tía Rosa veu de Vilarello casar para Feás
(as mulleres daquela usaban xustillo)
e a noite de vodas dicíalle o home
(e aquí están as palabras exactas)

-Deitate Rosa...

-Aih Vilarello Vilarello
Quen me dera no meu Vilarello

Aih meu Vilarello
Meu Vilarello

De hora
En hora

Súa tiradeira

(tiradeiras son os cordós do xustillo)

Un fillo seu (da tía Rosa) enfermou para morrer
dábanlle unhas pataquiñas esmagadas

-Traga José traga

-Quen puidera quen puidera

Veulle gana de dar a luz

Unha veciña
medio se escondía
e pintábase
con pementón
por lle gustar
a

Dúas veciñas
irmás
sachando na súa miga
entre máis veciños
do agro de Vales

Chegou a hora da merenda
non tiñan
e por non pedir
(porque non se soubera que non tiñan
e esta historia di que todos sabían que non tiñan
pero elas non querían que se soubera)
díxolle unha á outra

-Vai pola merenda

e a outra trouxo a cesta moi tapadiña
cun pano que era como se tapaba
chea de pedras

Tres nenos morreron
golpeando unha bomba
(non unha bomba das festas,
unha bomba)
que estaba nunha casa

e puideron ser máis
pero porque viron chegar o coche de liña
que chegaba do Corpus de Ourense
e sabían que lles traían cireixas

quedaron estes tres

oiuse un griterío
acudiu o home de Aurita
e topou á nai de dous deles
recollendo para o mandil os pedazos dun
Rafael desatoulle o mandil
e ela agradeceullo toda a vida

O pai do outro neno era Inocencio
da nai non me dixo nin eu lle preguntei

Un home non herdou bés.

Un día traballando

o fillo pequeno

pedíalle pan

-Me cagho...!

Vaillo pedir

A teu abuelo ó cementerio

O home de Rosalía

Un home que tivera a meninxite

tantaneaba

e caía traballando

un día caeu dun carballo no Murazón
como non viña, foron ver del
e estaba deitado debaixo

un día caeu

no eido de Isabel

levantábase e sacudíase

-hai que ser sufridos

Para secar as maus había trapos
as toallas eran para cando viña o capador capar

En Venezuela
preguntoulle
á ama
cantos
edificios tiña
e contestoulle
que a deixara pensar

A min deume a tarde-noite
a vida ricamente regalada de palabras e feitos e
mapas nosos
Deume unha ducia de ovos
que sacou dun dos tres baúis
que trouxo de Venezuela
que os ten no galiñeiro

e púxolle pra que comera a cadela
arroz en branco con corazós cocidos

Apéndice con frases e palabras soltas, da
conversa:

...un veterinario que curaba os cas pequenos...

...a veleta pousa do lado do aire...

...porque todos eran uns...

...non se levaban do millor...

...trataba nas galiñas, era galiñeira...

...ese durmeu fóra coma o banco do Ferrador...

...O Campadoiro...

